

Prawna ochrona życia w Konstytucji RP. Czy wprowadzenie dopuszczalności eutanazji w Polsce byłoby zgodne z Konstytucją?

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 38 traktuje o prawnej ochronie życia. Przepis znajduje się w rozdziale II, zatytułowanym „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”, w jego drugiej części pod tytułem „Wolności i prawa osobiste”. Kolejne części tego rozdziału dotyczą wolności i praw politycznych (część trzecia), wolności i praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych (część czwarta) oraz środki ochrony wolności i praw (część piąta). W części poświęconej wolnościom i prawom osobistym (art. 38–56) prawo do życia deklarowane jest w art. 38 – „Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.” – jako prawo fundamentalne, warunkujące możliwość korzystania z innych wolności i praw.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności³ prawu do życia poświęca art. 2:

„1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę.

2. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem;
- c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania”.

W pierwotnym brzmieniu konwencja dopuszczała orzekanie i wykonywanie kary śmierci. W tym zakresie zmiana została dokonana protokołami:

- a) Protokołem 6 z 1983 r. (zakaz kary śmierci w czasie pokoju);
- b) Protokołem 13 z 2002 r. (całkowity zakaz kary śmierci – także w czasie wojny).

Zakaz stosowania kary śmierci ustanowiła Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁴ w art. 2, zatytułowanym „Prawo do życia”:

„1. Każdy ma prawo do życia.

2. Nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu”.

Ze względu na miejsce zapisania prawa do życia w Tytule I zatytułowanym „Godność” i zaraz po przepisie zapewniającym godność człowieka (art. 1 – „Godność czło-

¹ Dr hab. n. prawnych, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, ORCID 0000-0002-2923-9379.

² Dr n. prawnych, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, ORCID 0000-0003-2078-7712.

³ Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284.

⁴ Dz. Urz. UE C 83 z 30.03.2010.

wieka”) trzeba uznać, że prawo do życia jest ściśle powiązane z godnością człowieka i jej ochroną.

Ścisłe powiązanie życia z godnością znajdujemy w Konstytucji Belgii⁵.

Art. 23 tej Konstytucji stanowi:

„Każdy ma prawo do życia odpowiadającego wymogom godności ludzkiej.

W tym celu ustawa, dekret lub akty organów regionalnych, o których mowa w art. 134, gwarantują, przy uwzględnieniu odpowiadających im obowiązków, prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne oraz określają warunki ich wykonywania.

Prawa te obejmują w szczególności:

- 1) prawo do pracy i swobodnego wyboru aktywności zawodowej w ramach ogólnej polityki zatrudnienia zmierzającej m.in. do zapewnienia zatrudnienia na możliwie wysokim i stałym poziomie, prawo do odpowiednich warunków zatrudnienia i do godziwej zapłaty, jak też prawo do informacji, konsultacji i zbiorowych negocjacji,
- 2) prawo do zabezpieczenia socjalnego, ochrony zdrowia, pomocy socjalnej, medycznej i prawnej,
- 3) prawo do odpowiedniego mieszkania,
- 4) prawo do ochrony zdrowego środowiska naturalnego,
- 5) prawo do rozwoju kulturalnego i społecznego”.

Tak rozumiane prawo do życia wskazuje na obowiązki państwa dotyczące zapewnienia godnego życia w zakresie warunków socjalnych, co najmniej tych, które zostały wymienione w punktach 1–5. Nie jest to prawo w żaden sposób powiązane z dopuszczalnością pozbawienia życia.

To ważne ze względu na fakt, że Belgia jest jednym z państw, które dopuszczają prawnie uregulowaną eutanazję⁶.

Przepisu określającego wprost prawo do życia nie zawiera Konstytucja Królestwa Niderlandów⁷, chociaż odwołuje się do tego prawa. I tak art. 20 brzmi:

„1. Bezpieczeństwo egzystencji ludności oraz dystrybucja dobrobytu stanowią przedmiot troski władz.

2. Warunki zabezpieczenia socjalnego określa ustawa.

3. Holendrzy mieszkający w kraju, którzy nie mogą zapewnić sobie środków potrzebnych do godnego życia, mają prawo do pomocy ze strony władz, na zasadach określonych w ustawie”.

Istotą przepisu jest ustanowienie obowiązku państwa w zakresie zapewnienia godnego życia, co należy rozumieć tak, że prawo do życia jako istnienia fizycznego jest oczywiste i nie ma potrzeby gwarantowania go w Konstytucji, skoro gwarantowane jest więcej.

To ważne także ze względu na fakt, że Holandia jest drugim państwem europejskim dopuszczającym ustawowo uregulowaną eutanazję.

W rozróżnieniu na prawa i wolności ochrona życia w Polsce jest prawem nie wolnością, w tym sensie, że wymaga od państwa działania na rzecz zapewnienia ochrony, zgodnie z brzmieniem przepisu – prawnej ochrony.

⁵ Konstytucja Belgii z 7 lutego 1831 r. (tekst jednolity z 14 lutego 1994 r.).

⁶ The Belgian Act on Euthanasia of 28 May, 2002 – tekst angielski aktu dostępny na stronie <http://www.ethical-perspectives.be/viewpic.php?LAN=E&TABLE=EP&ID=59>, 5 listopad 2018 r.

⁷ Konstytucja Królestwa Niderlandów z dnia 28 marca 1814 roku (stan na 22 sierpnia 2008 r.).

Prawo do ochrony życia należy wiązać z godnością człowieka. Zgodnie z art. 30 Konstytucji, godność człowieka jest przyrodzona i niezbywalna, stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela, zaś poszanowanie i ochrona tak rozumianej godności jest obowiązkiem władz publicznych.

Dalej ochronę życia poczętego (płodów w łonie matki) zapewnia w ograniczony sposób prawo karne, penalizując przerwanie ciąży z naruszeniem przepisów ustawy (art. 152 k.k.). Prawo polskie dozwala na przerwanie ciąży⁸ wyłącznie przez lekarza w trzech przypadkach (art. 4a.):

- 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej;
- 2) badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej życiu,
- 3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Punkt 2. stanowi systemowe odniesienie do dopuszczalnego według ustawy o leczeniu niepłodności niszczenia zarodków ludzkich niezdolnych do prawidłowego rozwoju. Regulacja polska jest w tym zakresie spójna. Jeżeli bowiem nieodwracalne uszkodzenie płodu jest przesłanką legalnego przerwania ciąży, to nie ma sensu ani implantacja zarodków niezdolnych do prawidłowego rozwoju, ani ich przechowywanie. W przypadku opisanym w tymże punkcie 2. ciążę można przerwać do chwili osiągnięcia przez płód zdolności do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, w pozostałych przypadkach (punkty 1 i 3) w ciągu 12 tygodni od początku ciąży (art. 4a ust. 2). Niewątpliwie ochrona życia poczętego jest ograniczona⁹.

Do przerwania ciąży odnosi się również kodeks karny, przewidując w art. 152 przestępstwo przerwania ciąży za zgodą kobiety ciężarnej, ale z naruszeniem przepisów ustawy, udzielenia kobiecie ciężarnej pomocy do niedozwolonego przerwania ciąży lub nakłaniania kobiety do tego. Przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3, a do lat 8, gdy „dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej” (art. 152 § 3).

Niewątpliwie również ochrona karnoprawna jest tu zależna od czasu trwania życia, w tym przypadku życia płodu¹⁰.

Zabójstwo (art. 148 k.k.) zagrożone jest karą pozbawienia wolności nie niższą niż 8 lat do dożywotniego pozbawienia wolności, zaś nieumyślne spowodowanie śmierci człowieka (art. 155 k.k.) karą pozbawienia wolności do lat 5, czyli taką jak umyślne przerwanie ciąży za zgodą kobiety ciężarnej i umyślne zniszczenie zarodków ludzkich zdolnych do prawidłowego rozwoju.

⁸ Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, Dz. U. 1993, Nr 17, poz. 78 ze zm.

⁹ W. Skrzydło (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wolters Kluwer 2013) twierdzi, że art. 38 Konstytucji poręcza ochronę życia człowieka, a więc jednostki już narodzonej, a nie tylko poczętej. Przeciwnie twierdzi P. Sarnecki w *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, tom I, Wydawnictwo Sejmowe 1999.

¹⁰ Zdolność do samodzielnego życia poza organizmem matki jest wiązana z czasem trwania ciąży. Przyjmuje się, że płód uzyskuje tę zdolność około 22 tygodnia ciąży, po osiągnięciu wagi 500 g. Ocena ma w każdym przypadku indywidualny charakter. Patrz: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2018.

Jakie może być uzasadnienie takiego różnicowania ochrony? Chyba nie inne niż ocena wartości życia, zależna od czasu jego trwania.

Jeżeli dopuszczalne jest tego rodzaju wartościowanie życia, to nie można twierdzić, że nie jest dopuszczalne również wartościowanie życia według innych kryteriów niż czas jego trwania, np. według indywidualnego poczucia godności lub niegodności życia.

Gdyby poddać analizie przyczynę legalnego przerwania ciąży w postaci dużego prawdopodobieństwa ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej życiu, to za legalnością przerwania ciąży w takiej sytuacji (za zgodą kobiety ciężarnej) kryć się mogą dwie przesłanki: spodziewane niegodne życie dziecka urodzonego z tego rodzaju wadami i niemożność zmuszania kobiety (rodziców) do bohaterstwa, nieuchronnie dotyczącego ludzi wychowujących dziecko z takimi wadami. Tu więc także mamy do czynienia z wartościowaniem życia, pozostającym pod kontrolą lekarza, który musi stwierdzić duże prawdopodobieństwo istnienia takich ciężkich upośledzeń płodu.

Polskie prawo karne nie przewiduje karalności targnięcia się na własne życie (nieudanego samobójstwa), chociaż przewiduje w art. 151 k.k. karalność doprowadzenia człowieka do targnięcia się na własne życie namową lub przez udzielenie pomocy (kara do 5 lat pozbawienia wolności). Samobójstwo pokrzywdzonego, a nawet podjęcie przez niego próby samobójczej w następstwie znęcania się, jest okolicznością określającą kwalifikowany typ przestępstwa, wpływającą na wyższe zagrożenie karą (art. 207 par. 3 k.k.)¹¹.

Brak karalności targnięcia się na własne życie oznacza, że polskie prawo nie przewiduje obowiązku życia a prawo do życia. Człowiek, który nie chce żyć, może legalnie sam się życia pozbawić. Aż do momentu, w którym przestaje być do tego zdolny. Zdolność do pozbawienia się życia człowiek traci skutkiem zaawansowania choroby, pozbawiającej go możliwości działania, ale niepozbawiającej świadomości, pozwalającej podejmować decyzje co do dalszego życia lub śmierci.

Powracając do Konstytucji, nie wydaje się, by można było twierdzić, iż zapisane w art. 38 prawo do ochrony życia¹² mogło działać wbrew woli człowieka, którego dotyczy¹³.

Interpretując art. 2 Karty Praw Podstawowych UE, M. Grzymkowska¹⁴ stwierdza, że Karta Praw Podstawowych nie wyklucza jednoznacznie dopuszczalności eutanazji,

¹¹ Przystępstwo znęcania się (art. 207 par 1 k.k.) grozi kara w przedziale od 3 miesięcy do 5 lat, natomiast za typ kwalifikowany związany z samobójstwem pokrzywdzonego grozi kara od 2 do 12 lat pozbawienia wolności (art. 207 par. 3 k.k.).

¹² P. Sarnecki, komentując art. 38 Konstytucji trafnie stwierdza, że prawo do życia jest raczej kategorią filozoficzną lub teologiczną, zaś przepis konstytucji odnosi się do „prawa do prawnej ochrony życia”, co po stronie państwa rodzi obowiązek pozytywnych działań podejmowanych w celu zmniejszenia lub eliminowania zagrożeń życia ludzkiego.

¹³ A. Ławniczak (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska) tak odnosi się do zagadnienia samobójstwa w świetle art. 38 Konstytucji: „Dogmatyczne rozumienie konstytucyjnej ochrony każdego życia, niekoniecznie odbieranego przez jednostkę jako szczęśliwe, wymagałoby ustanowienia sformalizowanego zakazu zamachów na własne życie. Takie paternalistyczne rozwiązanie byłoby jednak głęboko sprzeczne z przyzwalającą skłonnością prawnopolitycznych wskazań tego okresu rodzimych dziejów, w którym z ochotą pozbyto się wielu z obowiązujących w Polsce Ludowej słusznych i niesłusznych zakazów”.

¹⁴ M. Grzymkowska, *Standardy bioetyczne w prawie europejskim*, Wolters Kluwer 2009, s. 195.

w tym eutanazji czynnej, wysnuwając jednocześnie taki zakaz z art. 2 Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, który, jej zdaniem, wskazuje na niedopuszczalność jakiegokolwiek formy intencjonalnego pozbawienia życia drugiej osoby. Autorka zapewne wywodzi to z faktu, że art. 2 Konwencji w ustępie 2 wymienia wyczerpująco sytuacje, w których śmierć następuje w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły. Eutanazja nie ma żadnego związku z bezwzględnie koniecznym użyciem siły, określonym w art. 2 ust. 2 Konwencji. Nie wydaje się więc, iż to wyczerpujące wyliczenie sytuacji, w których śmierć zadana poprzez użycie siły jest zgodna z prawem, mogło odnosić się do prawnej oceny zgodności z Konwencją ustawy krajowej dopuszczającej eutanazję.

W kwestii możliwości ustawowego uregulowania eutanazji wypowiadają się komentatorzy Konstytucji na tle art. 38. I tak P. Sarnecki w tezie 12 komentarza do art. 38 kategorycznie twierdzi, że wyklucza on możliwość dopuszczenia ustawą eutanazji, jak się wydaje nawet biernej¹⁵. A. Ławniczak¹⁶ w tezie 4 do art. 38 pisze tak: „Jeśli chodzi o eutanazję, to – jak dotąd – sytuacja jest niezmienna, gdyż rodzime prawo wciąż nie przewiduje takiej możliwości, mimo że coraz częściej pojawiają się postulaty jej wprowadzenia, jak to już uczyniono w niektórych tzw. dojrzałych demokracjach. Jej ewentualne przeniesienie na rodzimy grunt ewidentnie zrelatywizowałoby dość jednoznaczny wymowę art. 38 Konstytucji RP, choć, rzecz jasna, gięty juryści wytłumaczyliby prostym obywatelom, że chodzi o godne życie, niewarte podtrzymywania wówczas, gdy oddała się od rozumianego w dość uproszczony sposób eudajmonistycznego wzorca.”, a następnie w tezie 5: „W demoliberalnym paradygmacie niemożność dostosowania się do takiego wzorca może skutkować eutanazją *sensu largo* w postaci akceptowanych samobójstw z dowolnego powodu, oznaczających wszak wyciągnięcie radykalnych konsekwencji z postulatu «róbta co chceta»”.

Komentarz do powyższego komentarza może być z naszej strony jeden: albo my nie rozumiemy autora, albo autor zupełnie nie rozumie problemu, z którym się usiłuje zmierzyć.

Czy rzeczywiście Konstytucja RP, a szczególnie jej art. 38, stanowiłaby prawną przeszkodę do wprowadzenia w Polsce ustawy dopuszczającej eutanazję jako procedurę?

Jesteśmy przekonani, że nie.

Po pierwsze, Konstytucja zapewnia prawną ochronę życia, co w żadnym wypadku nie może być rozumiane jako ograniczenie samego człowieka (jednostki) w podejmowaniu decyzji o dalszym trwaniu swego życia. Nikt nie kwestionuje przecież prawa człowieka do popełnienia samobójstwa ani do nieudzielenia zgody na leczenie, nawet wówczas, gdy podjęcie leczenia łączyłoby się z dużym prawdopodobieństwem wyleczenia.

¹⁵ Teza 12 brzmi: Artykuł 38 wyklucza również dopuszczalność eutanazji, czyli przyspieszenia – przez kogokolwiek – zgonu człowieka, nawet na jego żądanie, w sytuacji choroby powodującej cierpienia, a nierokującej nadziei wyzdrowienia, poprzez ograniczenie czy zaniechanie posługi medycznej. Stworzenie prawnego zabezpieczenia życia również i dla takich ludzi mieści się w dyspozycji komentowanego artykułu. Byłoby również sprzeczne z zasadą ochrony godności, tym razem lekarzy, zmuszanie ich przez prawo do podejmowania tego rodzaju kroków, nawet na żądanie chorego.

¹⁶ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, LexisNexis 2014.

Po drugie, kwestii dopuszczenia prawnie uregulowanej medycznej procedury eutanazji nie trzeba rozpatrywać w kontekście art. 31 ustęp 2, który określa przesłanki, jakie mogą uzasadniać ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw. Trudno jest, jak się wydaje, uznać, że człowiek „korzysta” z prawa do życia. Nawet jednak, gdyby tak uznać, to eutanazja przeprowadzana na wyraźne żądanie człowieka, nie stanowiłaby ograniczenia korzystania z prawa do życia. Byłaby wykonaniem woli człowieka, a wykonanie woli trudno uznać za ograniczenie.

W tym kontekście trzeba jednak rozważyć sytuację lekarza, który miałby podjąć wykonanie medycznej procedury eutanazji. Niewątpliwie wykonanie tej procedury nie mogłoby stanowić zwykłego obowiązku lekarza i każdy przypadek zgłoszonego żądania miałby on prawo analizować z uwzględnieniem klauzuli sumienia¹⁷. Żadna zresztą obowiązująca w innych państwach ustawa legalizująca eutanazję jako procedurę medyczną nie nakłada na lekarza obowiązku jej przeprowadzenia lub uczestniczenia w niej. Ta procedura, chociaż zalegalizowana, jest tak dalece niezgodna z rolą, jaką lekarze dotychczas pełnili w społeczeństwie, że nie można sobie wyobrazić nałożenia na nich obowiązku uczestniczenia w niej.

Dla wielu lekarzy podobny charakter ma medyczna procedura przerwania ciąży, ale statystyki oficjalne i nieoficjalne (szara strefa) wskazują, że wielu lekarzy nie ma oporów moralnych by w takich zabiegach medycznych uczestniczyć.

Wprowadzenie dopuszczalności medycznej procedury eutanazji mogłoby dotyczyć tylko ludzi chorych. Tylko człowiek chory może mieć prawo zgłoszenia żądania pozbawienia go życia. Człowiek zdrowy ma jednak prawo do samobójstwa, ale tylko dokonanego bez pomocy innych osób.

Obowiązujące ustawy regulujące dopuszczalną eutanazję dotyczą tylko ludzi chorych. W Kanadzie¹⁸ eutanazja została dopuszczona przez zmianę kodeksu karnego. Wprowadzono do kodeksu art. 227 o następującym brzmieniu:

- (1) „Nie popełnia przestępstwa zabójstwa lekarz i pielęgniarka, którzy udzielają medycznej pomocy w doprowadzeniu do śmierci w zgodzie z art. 241.2.” (tłumaczenie własne – T.G.).

Art. 241.2. określa warunki, jakie mają być spełnione, by można było legalnie udzielić człowiekowi pomocy w umieraniu. Warunki te określone są następująco:

- (1) „Człowiek może otrzymać pomoc medyczną do zakończenia życia, jeżeli spełnia wszystkie następujące kryteria:
 - (a) jest uprawniony [...] do świadczeń medycznych finansowanych przez rząd Kanady;
 - (b) ma skończone co najmniej 18 lat i jest zdolny do podejmowania decyzji dotyczących swego zdrowia;
 - (c) jego stan zdrowia jest ciężki i nieuleczalny;
 - (d) żądanie pomocy medycznej w umieraniu jest jego własną decyzją, w szczególności nie podjętą pod jakąkolwiek presją;
 - (e) wyraził świadomą zgodę na uzyskanie medycznej pomocy do zakończenia

¹⁷ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, Dz. U. 1997, Nr 20, poz. 152 art. 39.

¹⁸ Bill C-14: An Act to amend the Criminal Code and to make related amendments to other Acts (medical assistance in dying), 28 kwiecień 2016.

- życia, po poinformowaniu go o dostępnych środkach uśmierzających cierpienie, włącznie z informacją o opiece paliatywnej.
- (2) Osoba jest w stanie zdrowia ciężkim i nieuleczalnym tylko wtedy, gdy spełnia wszystkie następujące warunki:
- (a) cierpi na poważną i nieuleczalną chorobę, dolegliwość lub kalectwo;
 - (b) stan nie rokuje poprawy;
 - (c) choroba, dolegliwość lub kalectwo powodują ciężkie, trudne do zniesienia cierpienia fizyczne lub psychiczne, które nie mogą zostać złagodzone środkami przez niego akceptowanymi;
 - (d) naturalna śmierć zdaje się nieunikniona, przy wzięciu pod uwagę okoliczności medycznych, chociaż prognoza co do długości życia tego pacjenta nie musi być dokładna”.

Ustawa holenderska¹⁹ poświęcona eutanazji (zakończeniu życia na żądanie) i wspomaganemu samobójstwu również zawiera przepisy zmieniające kodeks karny. Kryteria udzielenia pomocy do zakończenia życia zawiera art. 2 i są one zbliżone do zawartych w prawie kanadyjskim, chociaż dopuszczają rozpoczęcie procedury na żądanie osoby, która ukończyła 16 lat.

Prawo belgijskie²⁰ określa kryteria bardzo podobnie, ale dopuszcza również wszczęcie specjalnej procedury wobec pacjenta niezdolnego do wyrażenia woli, a także wobec dziecka.

Zawsze jednak warunkiem jest ciężka nieuleczalna choroba związana z trudnym do zniesienia cierpieniem.

Legalizacja eutanazji powoduje wzrost liczby przypadków śmierci zadanej na żądanie²¹, chociaż pewnie w jakimś stopniu tylko ujawnia przypadki, które kiedyś lekarze, przekonani o słuszności swojego działania, ukrywali z obawy przed odpowiedzialnością karną.

Jeżeli w Kodeksie etyki lekarskiej znajduje się przepis, na który można się powołać jako sprzeczny z legalizacją eutanazji, to po wprowadzeniu ustawy legalizującej należało by go zmienić. Może być za taki uznany art. 2 ust. 1 KEL, który odnosząc się do powołania lekarza, jakim jest ochrona życia i zdrowia ludzkiego, zapobieganie chorobom, leczenie chorych oraz niesienie ulgi w cierpieniu, kończy się zdaniem: lekarz nie może posługiwać się wiedzą i umiejętnością lekarską w działaniach sprzecznych z tym powołaniem.

Eutanazja powinna być możliwa tylko wtedy, gdy jest jedyną możliwością uniknięcia cierpienia wynikających z choroby. Gdyby tak uznać, nawet powołany powyżej artykuł KEL nie stałby na przeszkodzie jej legalizacji.

Długie życie, które jest dziś uważane za sukces medycyny, dla wielu osób sukcesem nie jest. Bywa, że nie zdając sobie sprawy ze swego stanu, który nie może już być poprawiony działaniami medycznymi, łudzeni przez medycynę i krewnych,

¹⁹ Patrz przypis 7.

²⁰ Patrz przypis 6.

²¹ W Belgii w 2003 roku było 235 przypadków legalnej eutanazji, w 2012 – 1432 (<https://www.coalitionrd.org/en/tom-morrier-nwgateive-effects-of-euthanasia-on-society-in-belgium>). W Holandii www.ieb-org podaje, że 2016 roku 6091 osób poddało się eutanazji, co stanowi 4% wszystkich zgonów w Holandii (Report 2016 euthanasia in Netherlands <https://www.ieb-eib.org/en/document/report-2016-euthanasia-in-netherlands-488.html>). Od 2006 roku liczba dokonywanych eutanazji wzrosła o 317% rok do roku.

że będzie lepiej, przegapią moment, w którym jeszcze mogą sami sobie śmierć zadać. Dla nich legalizacja medycznej procedury eutanazji byłaby wyjściem oczekiwany.

Oczywiście ustawa, jak wszystkie już istniejące, musiałaby przewidywać przemyślane i starannie uregulowane zabezpieczenia: przed dowolnością działania lekarzy, przed wpływem krewnych na podjęcie decyzji przez chorego, przed ewentualnymi i niemożliwymi do wykluczenia z góry nadużyciami systemu. To bardzo ważna, ale inna od tu omawianej, sprawa.

Streszczenie

Opracowanie poświęcone jest ocenie art. 38 Konstytucji RP w kontekście prawnej dopuszczalności ustanowienia prawa dopuszczającego eutanazję jako procedurę medyczną regulowaną prawem. Taka ustawa, gdyby została wprowadzona, byłaby równoznaczna z dekryminalizacją umyślnego pozbawienia pacjenta życia przez lekarza pod warunkiem żądania ze strony pacjenta przeprowadzenia takiej procedury. Ustawy takie funkcjonują w państwach Unii Europejskiej – Belgii i Holandii. Zarówno postanowienia Europejskiej Konwencji o prawach człowieka i podstawowych wolnościach, jak i postanowienia Karty Praw Podstawowych nie stoją na przeszkodzie w ustanowieniu procedury eutanazji. Analiza Konstytucji Belgii i Holandii, pod których rządami istnieje wprowadzona ustawą procedura eutanazji, w zestawieniu z art. 38 Konstytucji RP pozwala na przyjęcie, że również Konstytucja polska nie może stanowić tu przeszkody. Art. 38 Konstytucji RP zapewnia prawną ochronę życia człowieka, nie stwarza przymusu życia człowieka, gdy podejmie on decyzję o własnej śmierci.

Słowa kluczowe: Konstytucja, eutanazja, ochrona życia, samobójstwo

Legal protection of human life in the light of the Constitution of the Republic of Poland. Would introducing the admissibility of euthanasia in Poland be consistent with the Constitution?

Summary

The study is dedicated to the analysis of Article 38 of the Constitution of the Republic of Poland with regard to the legal admissibility of the right to euthanasia as a medical procedure regulated by law. Such an act, should it be implemented, would effectively result in decriminalisation of an intentional termination of patient's life by a physician at the request of a patient. Such laws are in effect in EU countries – Belgium and the Netherlands. The establishment of euthanasia as a legal procedure is possible in the light of provisions made both in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as well as in the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Analysis and comparison of the Constitutions of Belgium and of the Netherlands, both of which introduced legal euthanasia procedures, with the Article 38 of the Constitution of the Republic of Poland indicates that analogical euthanasia laws are allowed under the Polish Constitution. While Article 38 ensures legal protection of human life, it does not enforce the continuation of a life of a person who decides to end it.

Key words: Constitution, euthanasia, protection of life, suicide